

Олн амтна эдл-ахуд улан мөнөг, никель, цагъан хоргълдж, хар

хоргълдж болн нань чигн онъта металлмуд

арвддж гаргъхин тускар

ПАРТИЙН, СОВЕТСК, ЭДЛ-АХУН, ПРОФСОЮЗН БОЛН КОМСОМОЛЬСК ОРГАНИЗАЦСТ, ПРОМЫШЛЕННОСТИН ПРЕДПРИЯТЬСИН, КӨЛГНЭ, ТОСХЛТСИН, НАУЧН-ШИНДЖЛГНЭ, ПРОЕКТИ БОЛН КОНСТРУКТОРСК УЧРЕЖДЕНЬСИН, СОВНАРХОЗМУДИН, МИНИСТЕРСТВСИН БОЛН ВЕДОМСТВСИН КӨДЛМШЧНРТ, ИНЖЕНЕРН-ТЕХНИЧЕСК КӨДЛЭЧНРТ БОЛН УУЛД ЦЕРГЛЭЧНРТ

СОВЕТСК СОЮЗИН КОММУНИСТИЧЕСК ПАРТИН ЦЕНТРАЛЬН КОМИТЕТИН ИЛГЭСН БИЧГ

Унта үүрмүд!
Советск Союзин Коммунистическ партин XXI хургин директивд халагдсн СССР-н олн амтна эдл-ахун делгрлтин тууджад үзгдэд уга түргн бслтиг теткхин өрдк материалын ик көбрнэг кергтэ. Онъта металлмуд, нег үлү улан мөнөг, никель, цагъал хоргълдж, хар хоргълдж болн нань чигн металлмуд икэр керглддженэ.

Олн амтна эдл-ахуд онъта металлмуд өркн орм эздлжэнэ, легировани болд халагд, электро-техническ болн радиотехническ средствес гаргългын, бас тер мет маши тосхлгн онъта металлмуд кергтэ. Орни-нуттиг делгү электрифицировать кех алдр ленинск гердсиг күцэхин, химическ промышленность түргэр делгрүлхин, КПСС-н ЦК-н июньск Пленумин тегдлсн олн амтна эдл-ахун цуг халхсар комплексн механизацин болн автоматизацин программ теткхин тблад онъта металлмуд ик кергтэ.

Онъта металлмуд гаргългн Советск Союзд тасрхан уга бсэд йовна. Терүг гаргългн эн долан джилд 2-3 холван икдхмн. Онъта металлург промышленностин хамгин ик күнд көдлмштэ халхсин негн болджана, герүнэ делгрлтин тблад капиталын ик тавц, күч-көлснэ болн материалын ик гару керглддженэ. Нег гонн цагъан хоргълдж гаргъдх авхин тблад 300 гар тонн руда, нег тонн никель гаргъдх авхин тблад 200 шаху тонн болн нег тонн улан мөнөг гаргъдх авхин тблад 100 гар тонн руда рудникэс гаргъдх авад обогатительн фабрикэс болн металлургическ заводмудар терүг ад-бод кех кергтэ келхлэ эн меддхмн.

Онъта металлургин делгрлт түргн болв чигн зарм металлмуд манд ода бийн күртхш. Тним болсн бийн кесг предприятиясэр эн биш йовдл гарна, онъта металлмуд тоолвр угагъар гаргългн, онъта металлмудин сольгч хаалгъар болн терүг олалгъар көдлмш сулар кегднэ.

Хатар болн унта онъта металлмудас кесг олн издельс кедж гаргългн мана промышленность цаарандан кегтэ баанэ. Улгүрн, аю-кею уга күнд люстрмүд, герин эрсмүдэр тавд олн зүсн светильникүд, вентиляцион термс, төмр издельс, кранмүд, ванна вентилямүд болн нань чигн юмс кешанэ, тедниг кедж белдхд онъта металлмуд икэр гаргългн, эн тоотиг чинрарн болн газдин үэлэри теднэс тату бишэр шилэр, пластмассар, мөдэр болн нань чигн таллан сольгчар кедж болхмн. Кесг орн-нуттулар, үлгүрн Германия Демократическ Республикд эдл-ахун кесг зүсн арматурмуд пластмассас кегднэ, эн издельс килвр болн ке-саяхн. Кесг галантерейн ад-тавр болн эн зүсн фурнитур күрлэр, зесэр эс гидж цевр металллар кегднэ, тер дотр, үлгүрн анодированн алюминяр, синтетическ материалмудар кеглсн тним издельс килвр, ке-саяхн болн улм бат сән болна.

Онъта металлмуд олалгъна нормин зүсн кемжэтэ проходной кранмуд кедж гаргългн 4 килограмм шаху зес нег кранд гаргългн. Тер дотр тним кран кедж гаргългн онъта металлмуд 2.5 холван шаху багъар керглдгд нчбөлгч шепериятс орн-нутт бүрдэгдсн көдлжэ-цханэ. Санитарн-техническ арматур

Одесск областин предприятияст, улан мөнөг болн энүнэ сплавс арвнэр гаруд гаргългн тускар 300 гар сән селвг ордж ирв. Эн селвгүд 1959 джил 350 тоннас тату биш улан мөнөг арвддж чадх эваргч учрахмн.

Минск автомобильн заводт цутхлгнэ шин эв-аргч олалсар кегддхэ

келгнд гаргългд күрлгн болн зесиг багърулсна ашд кесг мингын тонн улан мөнөг, цагъан хоргълдж болн цинк арвддж болхиг дигддх тооллгн үзүлнэ.

Автогени маши тосхлгнэ Одесск завод КТ-1000 гидж кислородн установка кехд 13.700 килограмм шаху зесин прокат гарна, Балашинскс маши тосхлгнэ завод ним установка келгнд 200 килограмм шаху багъар гаргългнэ.

Онъта металл олалггнд зөвэр ик тату-таргт бээхин тускар нань чигн йовдлмуд бээхин КПСС-н Центральн Комитет меднэ. Эн хаджгэр йовдлин кесгтн, онъта металлмуд гаргългнэ на нормиг муугъар кедг, хээр-баар уга өгәнч, эдлврч, хөбткән ухалл уга гаруд гаргългд зуран органс, совнархозмуд, министерствес болн ведомствес гемтэ. Проектн болн конструкторск организаце маши болн оборудованьс конструировать кехлэри, промышленн болн амтн бээдг гермүдин тосхлт проектировать кехлэри унта, онъта металлмуд олалгг темдлгд хаалгъ харгъна.

Материальн унта юмсуд хаджгэр гаруд гаргългд бээлгнлэ бидн таардч чадш угавдн. Эн керг-төрт эрк биш чангъг диг-дара тавх кергтэ. Онъта металлмудиг арвддж тоолвртагъар олалггн орн-нутгин чинртэ төрнэ мөн.

Советск орн-нуттиг бүрдэгч В. П. Ленин арвддж эдхиг оньдинд сургдг баасмэ. «хармдлж хурах», «үтү эдлврин цуг мөрнн көбдж уга кех», «... ямаран болчн бичкн арвдлгъән мана ик машинн индустрийн делгрүлгнэ тблад электрификац делгрүлгнэ тблад хадгълдч чадг болх кергтэ...» (соч., 33 т. 459 х.).

Материальн эдл-ух, тер дотр, онъта металл арвддж чадх манд ик эваргч баанэ. Эн тускиг зарм партиин организацмудин, улан мөнөг арвдлгтвэ халхар кесн көдлмшин үлгүрт, үздж болхмн.

Свердловск областин кесг предприятияст болн тосхлтет партиин организацин седвэрар улан мөнөг арвдлгтвэ туск олн дундин халаг кегдн. Ирбитск мотоциклети. Алапаевск станц тосхлгнэ заводмуд, «Уралкабель» болн н а н ь чигн предприятияст улан мөнөг болн терүнэ сплавс арвдлгн тускар сән селвг өгългэр конкурсмуд болджана. Уралмашзаводин, Уралэлектроапарати болн Трубомоторн заводин көдлэчир улан мөнөг металлмудар солд теднэ эдлврнн ясурулд белдлгн сольврар күцднн эдлврч орулад улан мөнөг гаргългд таруг багълхин тускар эк татхав. Эн тоот оданас авн сән аш өгчәнэ. Свердловск областин предприятияст эн джил 2600 гар тонн улан мөнөг арвх болдж темдлгн.

Оренбургск совнархозин «Уралэлектромотор» гидж заводт алюминивой орацта электродвигателин конструкц кегтэ гидж өтвд. Энн джил болгн 350 гар тонн улан мөнөг арвддж чадх эв-аргч учрахмн.

Күрл мөнөг хаалхын тблад бээдг галин бешмүдиг электрическ бешмүдэр сольгългн тускар болн төмр графитин порошоксас втулкс белдлгэр болн эд-бод келгъ ясурулгнэ тускар эн совнархозин «Автозапчасть» гидж заводин көдлэчирин халагд белдсн мероприяйтс делжмдн бөрхн 400 тонн күргдх улан мөнөг арвддж чадх эваргч учрахмн.

Одесск областин предприятияст, улан мөнөг болн энүнэ сплавс арвнэр гаруд гаргългн тускар 300 гар сән селвг ордж ирв. Эн селвгүд 1959 джил 350 тоннас тату биш улан мөнөг арвддж чадх эв-аргч учрахмн.

Минск автомобильн заводт цутхлгнэ шин эв-аргч олалсар кегддхэ

нег-нег автомашинд, ямаран машин болна — терүгэрн халагддх, күрл мөнөг гаруд гаргългн 0,5—3,7 килограмм күрч багърв.

Партийн, советск, эдл-ахун, профсоюзн болн комсомольск организаце улан мөнөг арвдлгнэ төрэр йоста кевэр, тодрхагъар көдлсн газрт ахр цагин эргид сән ашмуд күндсиг эн үлгүрмуд үзүлджәнэ. Эн көдлмшиг цаарандн чигн шунигта кевэр кех кергтэ, болв зүгл ганцхн улан мөнөг бээтхэ онъта талдан чигн металлмуд арвдлггэр өнүг кех кергтэ.

Одгэ цагин техник делгрлгн—никелес улин халу даадг халавр болн бас тедү мет зеврдо болн никельтэ конструкционн болн эдлггн зөвэр икдүлсн. Энүнлэ залгълддж никелин туст олн амтна эдл-ахун леврнн темдгтгэтар өссмн. Болв өнүг гаргългд эдлггнд ода бийн зөвтэ диг-дара батлгдгад уга.

Йисн процент күртл никельтэ зеврдо болд—цевр-цеврин техническ оборудованьс, худг-гүүлгәнэ болн олн хотин предприятиясин оборудованьс кедж белдлгнд болн бас тедү мет төмр хаалгын вагонс, балгъсна көлгн-күчнэ вагонс, голин болн теьгсин флотин кермс кеерүлдж диглгнд йосн биш икэр эдлгднэ. Ондгүд, столон ламп болн бээдл-джиргүлин некрвин талдан чигн юмс гаргългнд никель гаргългнд үлгүгэр гаргългнэ йовдл гарна. 3—4 процент никельтэ конструкционн болд—олн зүсн машинн болн механизмин багъ чинртэ аньгс кедж гаргългнд эдлггн бас йосн биш икэр эдлгдэ.

Металлическ биш ним материалмуд никельтэ болд сольгългн, тату-гъар олалгднэ: пластмасс, пластика-тс, шилин, керамическ, фаолитовин зүүтэ трубае, чулуи литье болн талдан чигн юмс.

Никель арвдх — издельс, механизмс болн машинн аньгс кедж белдлгнд никельтэ болдин болн сплавин (халаврнн) марк чикэр шүүдж авлгн болн бас тедү мет багъ никельтэ эс гидж никель уга сольврнн шин болд халагд олдж авлгн ик гидч чинртэ мөн. Эврәннн предприятиясэр никельтэ болдар кегдлж белдлгд издельсин номенклатурмуд шинэс шүүдж халагг бүрдэсн Москва балгъсна болн Челябинск совнархозмудин седвэр аль-бисарн тархадх чинртэ мөн. Энн никельтэ 30 мингын тонн болдин никель уга эс гидж багъ никельтэ болдар сольх эв-аргч өгсн.

Никель арвдлгнэ ик ашта кергүүлэврнн—зеврдо болд халаг хойр халхсин болд халагъар сольгългн өргэр келгн бол билэ. Эн кергүүлдвр джилдн мингын тонн күртл никель арвх эв-аргч өгхмн. Болв хар металлургин предприятиясэр хойр халхсин болд гаргългн икдүлггэр кергтэ керг-гүүлдвр кегдхш.

Олн амтна эдл-ахун цагъан хоргълджн агъу ик чинртэ мөн. Тним болв чигн өнүг гаргълдж эдлггнд зөвэр ик дуту-дунд баанэ. Цагъан хоргълджн цагъан халаг икэр гарна, болв өнүг гаргългн ода деерән техническ үлдсн, халунар ширдлгнн эвэр кегднэ. Тним болв чигн цагъан хоргълдж гаргълдж эдлггнн хойр холванас левуцъар хаслгъ тетдг электротехническ ширдлгнн прогрессивн эс ода бийн тату-гъар орулдгнэ.

Консервин сав кедж белдлгнд цагъан халаг ормд лакированн хар хала багъар эдлгднэ. Эдлврэс гарсн консервин сав цутлулджш, цагъан хоргълджин авхин тблад олалгдхш. Энүнэ ашд кесг мингын тонн цагъан хоргълджн харү угагъар геедрнэ.

КПСС-н ЦК, бас тер мет, хар хоргълджн, цагъан хала, магнй болн нань чигн металл тоолвр угагъар, авн биш кевэр гаруд гаргълдгнн тускар олн зүсн ил лавта тоотсас меднэ. Улгүрлхд, зарм онц-онц про-

мышленн предприятиясэр магнйев зоргъсн нань уга муугъар олалгддана, энүнэ ашд кесг зун тонн магнй геедрнэ. Цо деер магнй немдж орулдг, цөбгын цутхмр кедж гаргългнн, зокал мет, эклц, цевр магнй олалгдд, эн төрт магнйин күш болн шагмудн олалгдхш.

Олн амтна эдл-ахун алюминий өргэр олалгднэ. Сүүлин джилмүдин эргид алюминий, промышленностин электротехническ болн радиотехническ аньгсар улан мөнөгг болн хар хоргълджиг улм икэр уутърулдж шахад йовна, конструкционн материал болдж тослгдд, эрки чинр зүүдженэ. Тегэд, алюминий гаргългн бас арвнэр болн киндх хардх кегд зөвтэ. Эклц алюминий дегд даалгъврта төрт олалхн тблад сулдхад, машинн аньгс кедж гаргългнд хойргч алюминий олалггн икдүлгн—эрки чинртэ төр болджана.

Онъта металл олалггнд олн амтна эдл-ахун эдлврн зөвэр ик хувнн, онъта металлн күш болн шагмуд цуглуулгъар болн ад-бод келгэр теткднэ. Болв сүүлин цагин эргид кесг олн эдл-ахус болн партиин организаце эн эрн чинртэ кериг күцднн чинрлхлхш. 1959 джилн 9 сарин эргид олн амтна эдл-аху, улан мөнөг дотран хадгълдг 17 мингын тонн болн хар хоргълджна 7 мингын тонн күш тату-гъар авб. Предприятиясэр онъта металлсн шагмуд авлгнэ болн хадгългнэ бүрдлмж муурв. Кесг олн мингын тонн олн зүсн онъта металлс болн цутхрмуд, нег үлү зоргъсн, нег-негнлэ-тән хоонлан хутхлхад, карлгдд, үнэн геечхәнэ.

КПСС-н Центральн Комитет, онъта металл арвдлгн, цуг предприятияст, тосхлтет, көлгн-күчнэ өр болгн кегдх зөвтэ гидж тоолджана. Кемр цуг партиин, эдл-ахун, профсоюзн болн комсомольск организаце болн мана орн-нутгин күч-көлсчир эн төр хагългнн дээч кевэр күцэхэр экллэ, эн көдлмш, дун уга, димлвртэ болсн деерән, олн амтна эдл-ахун унта гара кесг арват мингын тонн онъта металл арвддж хоршак эваргч учрахмн. Онъта металлсиг арвдлгнн эрки чинрин тускар КПСС-н ЦК-н июньск Пленум (1959 джил) заала. Эн Пленум деер келсн эврәннн үгднн Н. С. Хрущев нигдж келлэ: «Хатарар, тату-гъар бээдг металлс болд, онъта металлсиг гаруд гаргългнн хасхд, эн керг төрт багта чангъг шүүвр-халавр тавх кергтэ. Кегдх зөвтэ продукц кедж гаргългнд гарута болгъл угагъар онъта металлсиг сольдж болх газрмудт, партиин организаце — хатар бээдг онъта металлсиг гаруд гаргългнн тодрха үүлдврмүд дигддх батлдж авлгч эрк биш кехмн.

Эн төриг күцмдгтгэр күцэхин тблад тегэд юн кергтэв?

Цуггагъасн түрүн болдж, партиин, советск, эдл-ахун, профсоюзн болн комсомольск организаце, көдлмшчир болн инженерн-техническ көдлэчир орлцгтагъар предприятия болн тосхлт болгнн, онъта металлсиг тоолвртагъар, керг-төрнэр гаруд гаргългнэ тускар тодрха үүлдврмүд дигддх батлдж авлгч эрк биш кехмн.

Онъта металлс болн дотран никельтэ болд ямаран керг-төрт гаргълджиг предприятиясэр болн тосхлтсэр, промышленностин аньг болгнн гүүнэр шүүдж йилгдх авх кергтэ, тедниг зөвэр килвр болн багъар хатар болдг металлсар болн материалмудар, тичгчад цугтагъасн түрүн болдж электротехническ автомобильн, тракторн промышленностьд сольгнн эв-аргч халаг кергтэ, дакад, хатар металлсиг гаруд гар-

лгнэ ода баах кемджасиг багърулх үзүрнн дакнас халагд диглх кергтэ.

Төрүнлэгән хамдн онъта металлмудиг арвдлж гаргългнэ көдлмш кехлэри, тер металлмудиг арвдлхн кергт гаргълдх изделин чинрин муурулдж төрүц болшго. Гаргълдх продукцин чинрт партиин, советск, профсоюзн, комсомольск организацн болн цуг күч-көлсчирин ах оньгн өгдх зөвтэ.

Никельтэ болдин болн онъта металлмудиг гаргългнн хасхд проектн, научн-шиндлжлгнэ болн конструкторск организаце ик нилч тусджана, эдн промышленн болн амтн бээдг гермүд тосхлгнэ, машин болн механизацин шин конструкц хатар болдхад онъта металлмудиг кедү бис багъар гаргълг халаг зөвтэ.

Совнархозмуд, министерствес болн ведомствес, промышленностин предприятиясн, көлгн-күчнэ болн тосхлгин болн теткългнэ организацнн гардачир онъта металлмудин болн легированн болдин күш цуглуулгн болн терүг олалггн зөвэр ясурулх зөвтэ.

Союзн республикин компартиясн ЦК-с, партин крайкомс, обкомс, горкомс болн райкомс, промышленностин предприятиясн, көлгн-күчнэ болн тосхлгин партиин организаце көдлмшчирин, инженерн-техническ көдлэчирин болн үүлд церглэчир дунд өргн цалагъврнн көдлмш делгрүлгн онъта металлмудиг цуг аргъарн арвдлхн тускиг кедж өгх зөвтэ, үзмдхн агигац бүрдэх, тегэд күч-көлсчирт кеерүлдж амрар медллар кесн плакатсар болн тодрха дуудврар дамжулад онъта металлмудиг арвдлнэ ашинь ямаран ик немүр материалн ресурс авхин тускар, бас тер мет терүг эри биш кевэр эдлхлэ ямаран ик гару орн-нутт өгдгнн өр болгнн заах зөвтэ. Нүүрлч бригадсин, цехмүдин коллективсин болн предприятиясин көдлэчирин дамшлгнн цуг эв-аргъар тархалхн, гаргълдх изделин онъта металлмуд орулгнн багърулгнэ тускар сән рационализаторск сүв-селвг болн изобретень орулдж өгългнэ конкуре кехмн, күцэгддх көдлмшин тускар барт тасрлан угагъар бичхмн.

Онъта металлмудиг чикэр эдлдгиг шүүдж халаггнн чангълхмн, эн ончта кергт олн амтн өргэр орулдж авхин. Энүнэ тблад промышленностин, көлгн-күчнэ болн тосхлгин, онъта металлмуд олалгд предприятияс болгнн, коммунистрэс болн активэс комисс гаргъсн туста болхмн, тедн улан мөнөг, никель, цагъан хоргълдж, хар хоргълдж болн нань чигн хатар металлмудиг арвдлж гаргългнн халаг шүүх, партин болн эдл-ахун организацнн өмн онъта металлмудиг чикэр, тоолвртагъар эдлхн туск төрмүд тавх, тер металлмудиг гаргългнн бээх дуту-дундиг уурулхд доньгән күргх зөвтэ.

Үүрмүд! Советск Союзин Коммунистическ партин Центральн Комитет, партиин организаце, промышленностин предприятиясин, көлгн-күчнэ, тосхлгин, научн-шиндлжлгнэ, проектн болн конструкторск учрежденьсин, совнархозмудин министерствес болн ведомствесн советск, эдл-ахун, профсоюзн болн комсомольск организаце, мана орн-нутгин күч-көлсчир эн бичигг күр-күүнд в р т а н т а в а д, орн-нуттн кергтэ онъта металлмудиг зөвэр арвдлхн тблад кергтэ тоотиг цугтагъннн күцэхлх гидж икдженэ. Тернн тегэд олн амтна эдл-ахун онъта металлмудар теткългнн ясурулх аргъ гаргълх, КПСС-н XXI туудлгч хургин гэвсн төрүмдиг бас чигн хурлар күцэхд доньгән күргх.